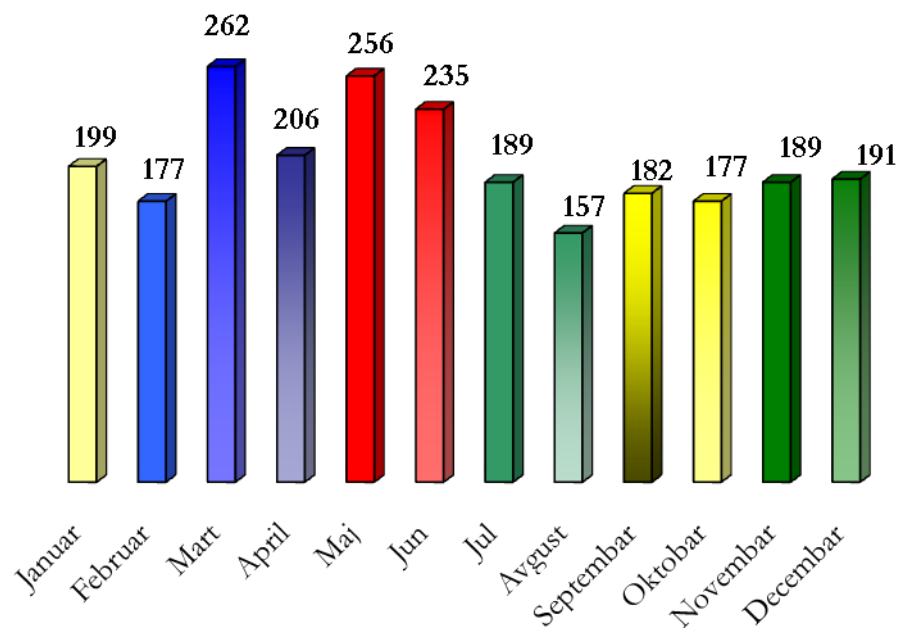

ASTRA SOS telefon i direktna pomoć žrtvama trgovine ljudima u 2014. godini

Od početka rada u martu 2002. godine do 31. decembra 2014. godine, putem ASTRA SOS telefona primljeno je ukupno **22.897** poziva od **3.874** klijenta/klijentkinje. Od ovog broja klijenata, njih **460** su identifikovani kao žrtve trgovine ljudima.

U 2014. godini putem ASTRA SOS telefona primljeno je ukupno **2.420** poziva. Struktura poziva po mesecima prikazana je u grafikonu 1.

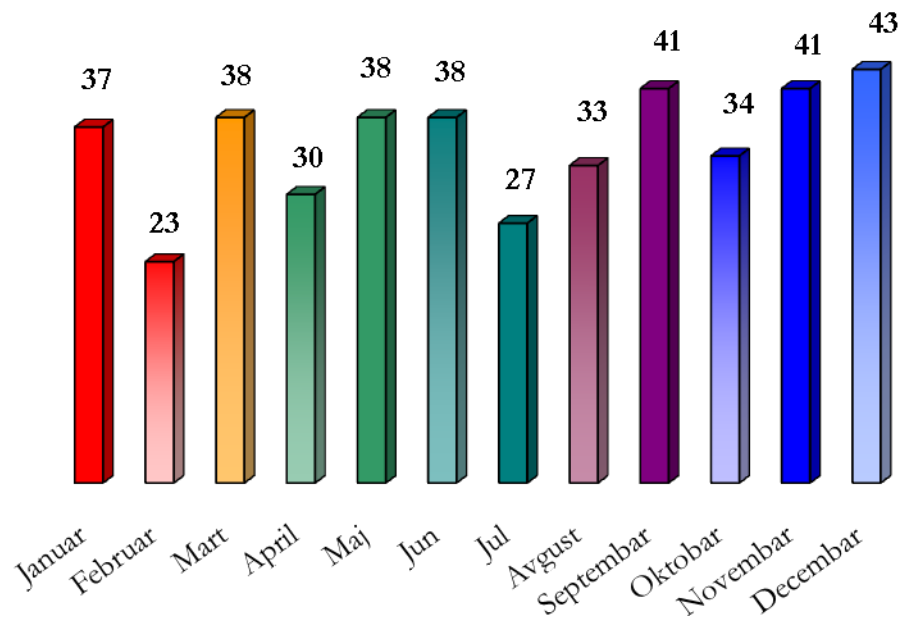
Broj poziva po mesecima u 2014. godini

Grafikon 1

Pozivi su upućeni od strane **659** klijenata/klijentkinja, od kojih su **423** osobe prvi put kontaktirale ASTRA SOS telefon (grafikon 2).

Broj novih klijenata po mesecima u 2014. godini

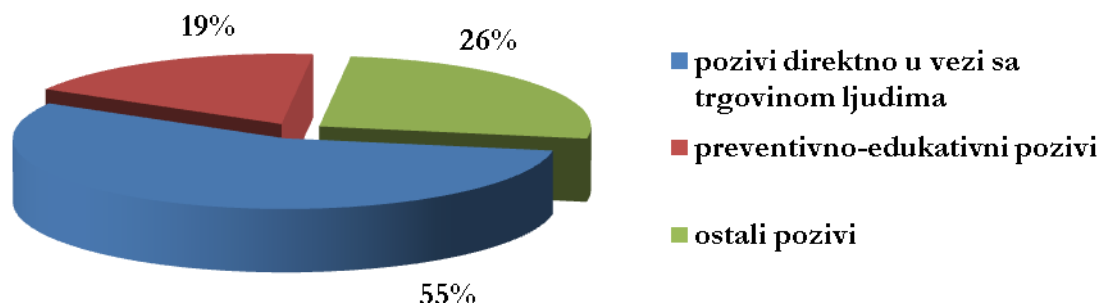

Grafikon 2

Struktura SOS poziva

Razlozi pozivanja ASTRA SOS telefona su prikazani u grafikonima 3, 4, 5 i 6.

Vrste poziva

Grafikon 3

Pozivi direktno u vezi sa trgovinom ljudima

Kao što je prikazano u grafikonu broj 3, najveći broj poziva čine pozivi **direktno u vezi sa trgovinom ljudima**. U 2014. godini primljeno je **1,343** poziva iz ove kategorije, što predstavlja **55%** ukupnog broja poziva. Kroz **163** SOS poziva putem kojih su prijavljeni slučajevi trgovine ljudima, žrtve ili/i trgovci, **16** osoba je identifikovano kao žrtve trgovine ljudima.

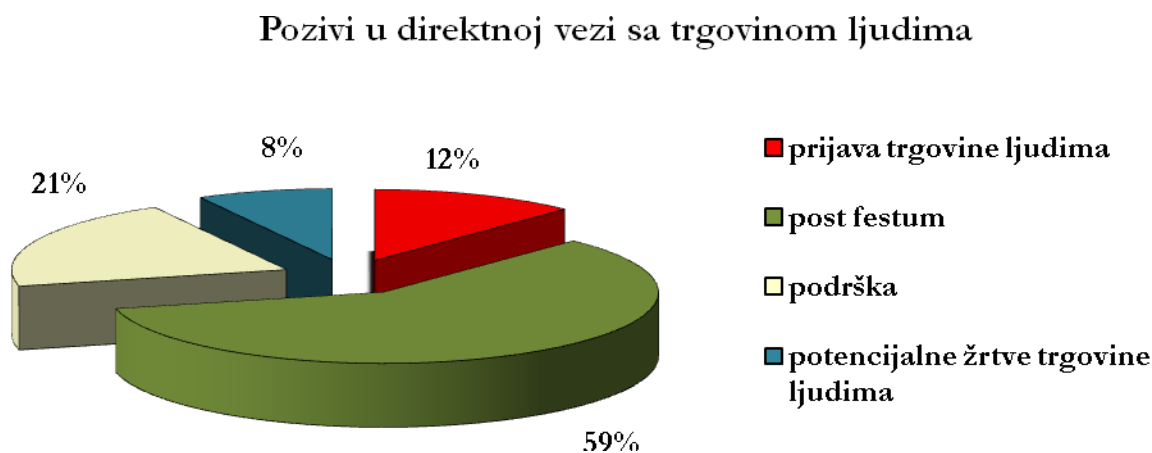
Kao i u 2013. godini, najveći broj prijavljenih slučajeva je bio u vezi sa radnom eksploatacijom srpskih radnika u Ruskoj Federaciji. Građani različitih godina i profesionalnih kvalifikacija, iz svih delova Srbije, regrutovani su uglavnom za rad u građevinskoj industriji. Poslove su dobijali preko posrednika na koje su ih uputili poznanici, agencije za zapošljavanje ili kompanije registrovane u Srbiji i Rusiji. Poslodavci nisu regulisali njihov status niti obezbedili obećane ugovore i dozvole za rad, čime su oni za državne organe Rusije bili u poziciji iregularnih migranata.

Među pozivima koji se odnose na prijavu sumnje na trgovinu ljudima, u **11** slučajeva su osobe bile u riziku da postanu žrtve, jer su bile u direktnom ili indirektnom kontaktu sa poznatim trgovcima ili u situaciji koja je prepoznata kao obrazac trgovine ljudima (**107** poziva).

ASTRA SOS liniji je prijavljeno **15** slučajeva koji su u fazi istrage i još uvek nije potvrđeno da imaju elemente trgovine ljudima ili neki drugi oblik zloupotrebe.

U 33 slučaja, koji su prijavljeni putem ASTRA SOS telefona jer se sumnjalo da je u pitanju trgovina ljudima, nisu pronađeni elementi ovog specifičnog krivičnog dela.

U kategoriji poziva koji su direktno u vezi sa trgovinom ljudima, većinu čine post festum pozivi (794), odnosno pozivi upućeni nakon što je žrtva identifikovana. Ovi pozivi su u vezi sa obezbeđenjem hitne nege, oporavka i (re)integracije žrtava trgovine ljudima. Od ukupnog broja post festum poziva, 279 se odnosilo na pružanje podrške žrtvama nakon završetka sudskog postupka i izlaska iz programa (re)integracije (grafikon 4).

Grafikon 4

Preventivno-edukativni pozivi

Grafikon 5 prikazuje **preventivno - edukativne pozive** - 450 ovih poziva (19%) je primljeno u 2014. godini. Pozivi iz ove kategorije najčešće su se odnosili na pružanje pomoći u vidu provere stranih ili domaćih potencijalnih poslodavaca koji su navodno nudili zaposlenje. Poslovne ponude u vezi sa kojima su građani/građanke kontaktirali ASTRU su raznovrsni: *au pair* programi, manekenstvo, građevinska industrija, raznovrsni sezonski poslovi, poslovi u uslužnim delatnostima itd. U 2014. godini najveći broj poziva se odnosio na poslovne ponude za rad u građevinskoj industriji, uglavnom u Rusiji i na Bliskom Istoku. Veliki broj naših građevinskih kompanija posluje u Ruskoj Federaciji, pa je potražnja za radnicima velika. Ruska Federacija je tradicionalno prepoznata kao mesto gde može da se nađe posao, a imajući u vidu slabe mogućnosti za zapošljavanje u Srbiji, radnici prihvataju nepouzdanе poslovne ponude, koje mogu da vode eksploataciji i/ili nepoštovanju

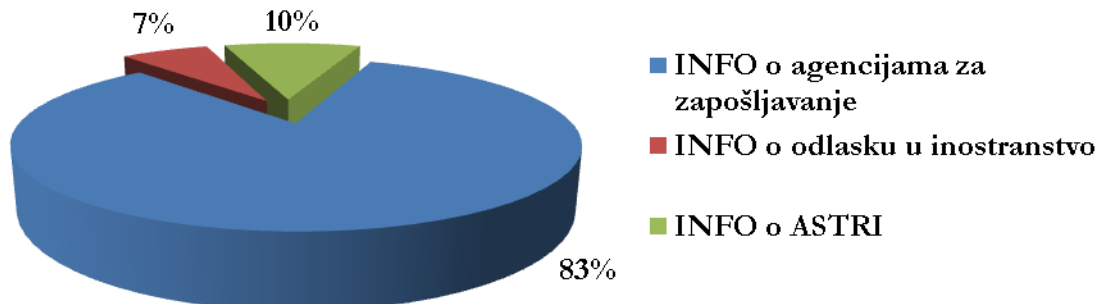
prava radnika. Klijenti/klijentkinje su uglavnom kontaktirali ASTRU nakon što su već uspostavili komunikaciju sa pojedincima koji su se predstavljali kao nezvanični kontakti u Srbiji za velike kompanije, a ponekad su se predstavljali i kao njihovi agenti (7 prijavljenih slučajeva). Sedmoro građana/građanki su našli/e poslovne ponude putem oglasa. Zajedničko za sve ove slučajeve je to što osobama koje su kontaktirale ASTRU nije ponuđeno da potpišu bilo kakav ugovor, a njihova spremnost da prihvate ponuđene poslove je zasnovana primarno na navodno pozitivnom iskustvu drugih radnika na sličnim poslovima i na njihovoj potrebi da nađu zaposlenje kako bi poboljšali svoju tešku finansijsku situaciju. Pre pozivanja SOS telefona, oni takođe nisu imali informacije o migracionoj politici i radnim zakonima u državi destinacije.

Kao rezultat ASTRINE prijave neregularnog rada nadležnim organima, u **tri** slučaja je podignuta prijava za privredni prestup, jer firme nisu radile u skladu sa Zakonom o oglašavanju i Zakonom o privrednim društvima. U **12** slučajeva radilo se o pokušaju prevare. Naime, potencijalni poslodavci su tražili od građana da uplate novac trećem licu radi troškova pripreme dokumenata neophodnih za ugovor o radu, kao i troškove viza. Prijava je podignuta samo u **jednom** slučaju, dok je u preostala **tri** slučaja istraga i dalje u toku. Nažalost, u ostalim slučajevima nije bilo mogućnosti da se utvrditi identitet „poslodavca“, jer se komunikacija odvijala putem pripejd mobilnog broja.

Tokom 2014. godine, **17** osoba je kontaktiralo ASTRU zbog informacija u vezi sa odlaskom u inostranstvo (30 poziva). Najčešće se radilo o odlasku u inostranstvo radi zaposlenja ili radi susretanja sa nekim koga su upoznali putem interneta. U takvim slučajevima SOS konsultantkinje su pružale građanima/kama informacije o bezbednom putovanju u inostranstvo i merama predostrožnosti prilikom upoznavanja ljudi koje poznaju površno ili ne poznaju uopšte.

SOS telefon je kontaktiralo **47** osoba radi dobijanja više informacija o problemu trgovine ljudima i ASTRINOM angažovanju u borbi protiv ovog problema.

Preventivno-edukativni pozivi

Grafikon 5

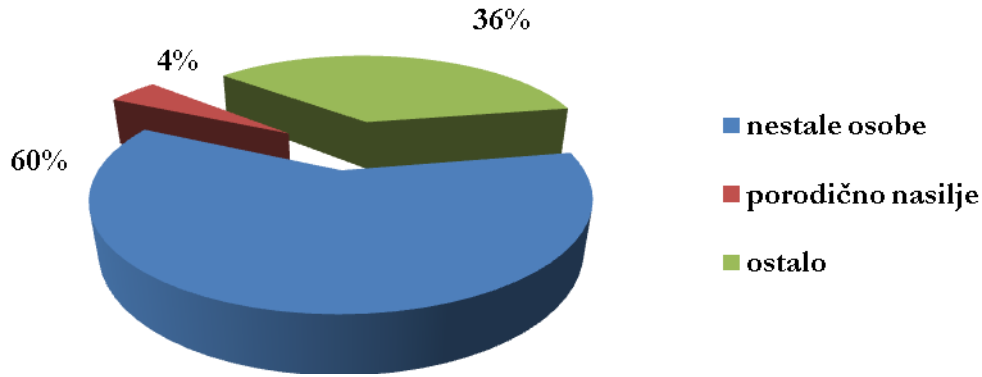
Najučestaliji pozivi u kategoriji preventivno-edukativnih poziva su pozivi koji se odnose na dobijanje informacija o radu agencija za zapošljavanje - **373 (83%)**. Tokom 2014. godine ASTRI se za pomoć obratilo **28** osoba radi provere pravnog statusa agencije (odnosno da li je agencija registrovana i licencirana za posredovanje u zapošljavanju), kakva su iskustva drugih građana/ki sa određenom agencijom itd.

Dodatno, 72 osobe su bile zainteresovane za proveru stranih kompanija koje su, kao poslodavci, koristile usluge ovih agencija. ASTRINA saradnja sa nevladinim organizacijama iz inostranstva je predstavljala značajan resurs za prikupljanje ovakvih informacija.

Ostali pozivi

Na Grafikonu 6 su predstavljeni ostali pozivi - ukupno **627**, odnosno **26%** od svih poziva primljenih u 2014. godini. Kategorija „drugo” uključuje pozive u vezi sa nestalim osobama (**375**), porodičnim nasiljem (**27**), kao i problemima koji nemaju veze sa trgovinom ljudima, već sa drugim oblicima nasilja (**225**). ASTRINA intervencija uključuje obezbeđivanje informacija i upućivanje na specijalizovane NVO ili državne institucije koje su nadležne za određen problem.

Ostali pozivi

Grafikon 6

Među pozivima koji su povezani sa nestalim osobama, **349** poziva u vezi sa prijavama nestanaka dece su primljeni putem Evropskog broja za nestalu decu 116000. Prijavljeno je **15** slučajeva nestale dece: **11** devojčica i **4** dečaka. U **2** slučaja devojčice su bile otete, dok su **2** slučaja (**3** dece) uključivala roditeljsku otmicu (oba slučaja su prijavile strane organizacije). Pet slučajeva se odnosilo na decu koja su pobešla od kuće. U **3** slučaja su deca nestala iz drugog razloga, a jedan od ovih slučajeva je imao tragičan epilog. Naime, devojčica je otišla da se nađe sa čovekom kojeg je poznavala, a koji ju je kasnije silovao, ubio i sakrio njeno telo. U dva slučaja građani koji su kontaktirali ASTRU su prijavili moguću otmicu dece. Iako su provere pokazale da deca nisu oteta, nadležni organi su preduzeli mere kako bi osigurali dečiju zaštitu. U jednom od prijavljenih slučajeva, provere su još uvek u toku.

Dva slučaja su i dalje u fazi potrage, dok su ostala deca uspešno locirana i zbrinuta. Osobe koje su pozivale broj su uglavnom roditelji lično, ali i NVO i građani/ke.

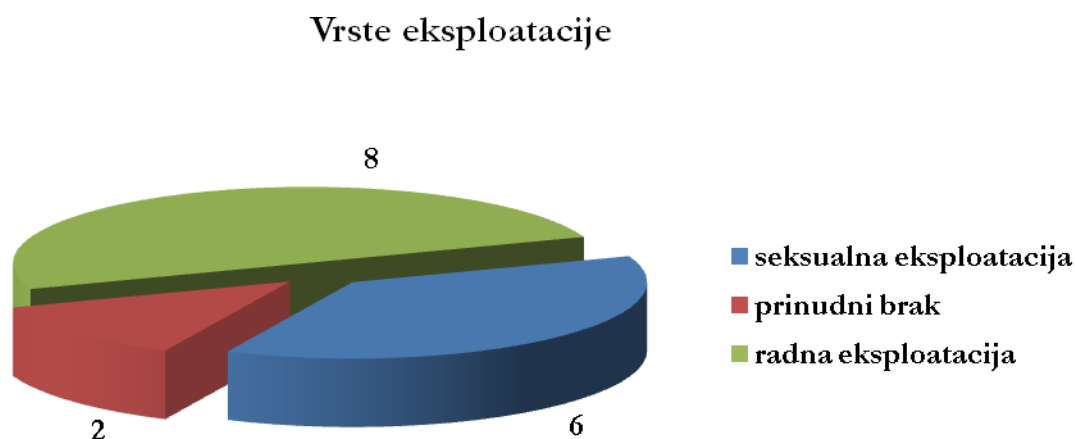
ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA

Od marta 2002. godine do kraja 2014. godine, putem ASTRA SOS telefona identifikovano je **460** žrtava trgovine ljudima, od kojih su **362** osobe (**79%**) srpske nacionalnosti. Od ovog broja, **164** žrtve su bila deca (**36%**).

U 2014. godini, ASTRA je identifikovala **16** osoba kao žrtve trgovine ljudima. Među njima jedna žrtva je bila dete, dok su **50%** činile žene.

Većina žrtava je sama našla ASTRIN kontakt i direktno pozivala ASTRA SOS telefon (**7**). U **pet** slučajeva, žrtve su upućene u ASTRU od strane drugih NVO, uglavnom inostranih. **Dva** slučaja su ASTRI prijavili članovi porodice žrtve. Jedan građanin je pozvao SOS liniju da prijavi sumnju na trgovinu ljudima. Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima je uputio **jednu** žrtvu na ASTRIN program podrške žrtvama (Centar je u 2014. godini identifikovao 125 žrtava trgovine ljudima).

U **šest** slučajeva žene žrtve trgovine ljudima, identifikovane u 2014. godini, vrbovane su radi seksualne eksploatacije (Grafikon 7). U **dva** slučaja (jedna maloletna osoba), radilo se o prinudnom braku. Prinudni rad je bio svrha trgovine **osam** odraslih muškaraca.

Grafikon 7

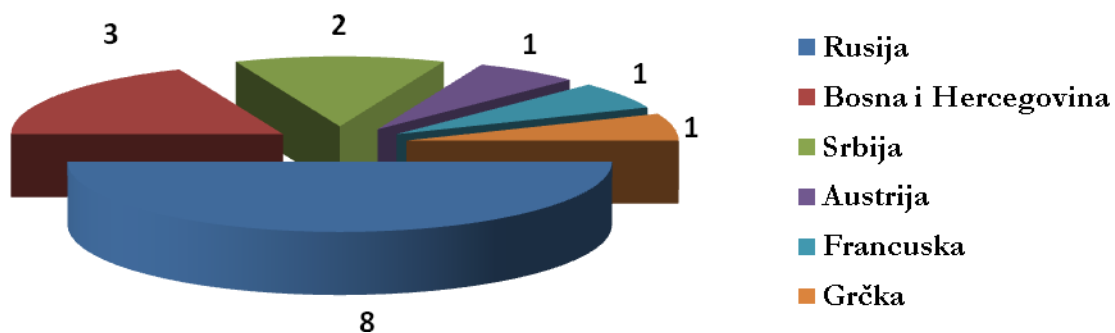
Žrtve identifikovane u 2014. godini su uglavnom vrbovane kroz poslovne ponude od strane ljudi koje jedva poznaju, bilo da se radi o radnoj ili seksualnoj eksploataciji. U **dva** slučaja, kada su osobe trafikovane radi sklapanja prinudnog braka, vrbovanje su počinili članovi porodice.

Jedna žrtva identifikovana putem ASTRA SOS telefona u 2014. godini je bila strana državljanka, dok su ostali državljani/ke Srbije. Strane državljanka je iz Bosne i Hercegovine i bila je seksualno eksploatisana.

Za razliku od prethodnih godina, većina žrtava koje su pozivale SOS telefon u 2014. godini su eksploatisane u inostranstvu (Grafik 8). Srbija je bila zemlja eksploatacije za dve osobe koje su identifikovane putem ASTRA SOS telefona, dok je najčešća inostrana destinacija bila Rusija (**8**). Svi slučajevi trgovine ljudima srpskih građana u Rusiji su povezani sa radnom eksploatacijom. Pored Rusije, druge zemlje destinacije su bile Bosna i Hercegovina (**3**), Austrija (**1**), Francuska (**1**) i Grčka (**1**).

Iako je prethodnih godina stepen interne trgovine bio veoma visok (2013 – 62%, 2012 - 55%, 2011 – 42.5%, 2010 – 51%, 2009 – 42%, 2008 – 25%), u 2014. godini slučajevi povezani sa Rusijom kao zemljom destinacije i radnom eksploatacijom su dominirali u statistici ASTRA SOS linije. Razlog može biti u velikom broju naših radnika koji i dalje napuštaju zemlju za boljim poslovnim prilikama i prihvataju nesigurne poslovne ponude.

Zemlje destinacije žrtava trgovine ljudima

Grafik 8

DIREKTNA POMOĆ ŽRTVAMA

Putem SOS telefona, ASTRA prima informacije u vezi sa mogućim slučajevima trgovine ljudima, pruža pomoć i podršku tokom faze portage za nestalom osobom za koju se veruje da bi mogla da bude u lancu trgovine ljudima i vrši preliminarnu identifikaciju žrtava. SOS telefon ujedno predstavlja i prvi korak u pružanju pomoći i ostvarivanju prava žrtava sa kojima ASTRA dolazi u kontakt.

Tokom 2014. godine, obavljeno je ukupno **44** različite intervencije u cilju pružanja asistencije klijentima/klijentkinjama od strane ASTRINE mreže advokata i psihoterapeuta. Rad sa psihoterapeutima pomaže osobama da prevaziđu i obrade traumatična iskustva iz lanca trgovine ljudima kako bi bile u stanju da nastavu sa svojim životom i da se u potpunosti oporave. Osim toga, psihološka podrška žrtvama je izuzetno važna i tokom krivičnih i parničnih postupaka jer im pomaže da se izbore sa stresnom situacijom davanja iskaza, ponovnog proživljavanja traume i suočavanja sa trgovcima tokom postupaka.

ASTRINIM klijentima na raspolaganju imaju i podršku ASTRINIH konsulantkinja tokom prolaska kroz sve institucionalne i administrativne procedure. Da bi se direktno obezbedila pomoć i podrška klijentima/klijentkinjama, **54** terenske aktivnosti su sprovedene od strane mobilnog tima tokom 2014. godine, praćene pružanjem i drugih oblika hitne pomoći (hrana, odeća, paketi za higijenu itd.).

Identifikacija i smeštanje u sklonište i dalje ostaju fokusu kada je u pitanju tretman žrtava u Srbiji. Iako država pokušava da preuzme veću ulogu u pružanju pomoći, jasno je da su fondovi namenjen za žrtve nedovoljni, dok institucije ne olakšavaju žrtvama pristup uslugama koje pružaju organizacije civilnog društva.

Još u 2013. godini različiti izveštaji su ukazali na nedostatke i probleme u vezi sa dostupnošću usluga žrtvama. Prema Izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije, koji je objavljen u oktobru 2013. godine: „... Treba razviti pristup trgovini ljudima koji je sveobuhvatan, multidisciplinarni i okrenut prema žrtvi. Mora se unaprediti identifikacija žrtava, kao i pristup pomoći, podršci i zaštiti. Nova nacionalna strategija protiv trgovine ljudima i akcioni plan za period od 2013. do 2018. godine čekaju na usvajanje. Uopšteno govoreći, Srbija je umereno napredovala u borbi protiv trgovine ljudima”¹.

Međutim, ni 2014. godina nije donela pozitivne promene jer isti izveštaj objavljen u oktobru 2014. godine ističe: „... potrebno je razviti sveobuhvatan, multidisciplinarni pristup usmeren na potrebe žrtava, uz saradnju sa NVO. Potrebno je unaprediti identifikaciju žrtava i omogućiti im više pomoći,

¹ http://www.europa.rs/upload/2014/izvestaj_ek_2013.pdf

podrške i zaštite...Uopšteno posmatrano, organizovani kriminal ostaje razlog za brigu u Republici Srbiji“².

Iako je Srbija potpisala i ratifikovala Konvenciju Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima 2009. godine, i dalje su prisutni slučajevi krivičnog gonjenja i kažnjavanja žrtava usled neefikasne identifikacije od strane zvaničnih organa i nedostataka u sistemu zaštite.

Od 2013. godine ASTRA je uključena u pružanje pravne pomoći žrtvi koja je bila brutalno zlostavljana i eksploatisana preko sedam godina od strane muškarca koji je počinio ubistvo u njenom prisustvu i naterao je da ona prizna zločin. Posledično, Viši sud u Pančevu 2012.godine ju je osudio, a Apelacioni sud u Novom Sadu 2014. godine potvrdio presudu od 18 godina zatvora za teško ubistvo, koje nije počinila. Slučaj trgovine ljudima, gde je ona identifikovana kao žrtva, nikad nije precesuiran, jer je njena eksploatacija počela 1995. godine, kada u srpskom zakonodavstvu nije bilo prepoznato krivično delo trgovine ljudima. Iako je ona zvanično identifikovana kao žrtva u Srbiji, oba suda su eksplicitno odbila da ustanove činjenicu da je optužena žrtva trgovine ljudima, a odredba o nekažnjavanju žrtava iz Člana 26 Konvencije Saveta Evrope nije primenjena. U junu 2014. godine, ASTRIN pravni tim je podneo zahtev za zaštitu zakonitosti, koji je Vrhovni kasacioni sud odbio. Istovremeno, upućena je ustavna žalba Ustavnom sudu Srbije, na čiju se odluku još uvek čeka. U septembru 2014. godine, žrtva je počela da služi svoju kaznu zatvora.

Drugi veliki problem u vezi sa pristupom pravdi žrtava trgovine ljudimama predstavlja dužina sudskih procesa, koji traju nekoliko godina, kao i faktička nemogućnost žrtve da ostvari pravo na naknadu štete tokom krivičnog postupka. Iako je pitanje nadoknade uključeno u minimum standarda zaštite i regulisano je domaćim zakonodavstvom, gotovo da nijedan takav slučaj nije zabeležen u praksi. U svim slučajevima trgovine ljudima krivični sud ne dodeljuje imovinsko-pravni zahtev, već upućuje žrtvu da pravo na naknadu štete ostvari u parničnom postupku.

U februaru 2014. godine, počelo je izvršavanje prve presude za nadoknadu štete za žrtvu trgovine ljudima u Srbiji. Apelacioni sud u Novom Sadu potvrdio je presudu Osnovnog suda u Novom Sadu u parničnom postupku protiv četiri osobe, prethodno osuđene za trgovinu ljudima, naloživši im da zajednički isplate nadoknadu ASTRINOJ klijentkinji. U skladu sa praksom u Srbiji, ni u ovom

²http://www.scio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/Izvestaj_o_napretku_d ec14.pdf

konkretnom slučaju nije dodjeljena nadoknada u krivičnom postupku, nego je žrtva upućena na parnički postupak. Naime, devojka koja je godinama bila seksualno eksploatisana, morala da ponovo proživi traumatična iskustva svedočeci i suočavajući se sa trgovcima u toku četvorogodišnjeg krivičnog postupka. Naknadnim upućivanjem na parnični postupak, koji je trajao tri godine, uprkos neuropsihijatrijskom i psihološkom mišljenju iz krivičnog postupka koji su ukazivali na postojanje PTSP-a i drugih posledica trgovine ljudima, i umesto da se izbegne sekundarna viktimizacija, žrtva je ponovo stavljena u situaciju da se dovodi u pitanje njena trauma, ujedno morajući da boravi u istoj prostoriji sa osobom koja ju je trafikovala. Činjenica da je morala da čeka više od 7 godina da se pravda zadovolji i da se ostvare njena prava na nadoknadu, i da stoga nije imala mogućnost da stavi tačku na svoje traumatično iskustvo, značajno je usporilo njen oporavak. Iako je trgovina ljudima uvedena kao krivično delo još 2003. godine, a pravo na nadoknada zagantovano domaćim zakonom i međunarodnim dokumentima koje je Srbija potpisala, ovo je prvi slučaj u našoj zemlji da je žrtvi dodeljena nadoknada (isplaćivaće se u mesečnim ratama tokom perioda od dve godine).